Kilpailu- ja
kuluttajavirasto

Kilpailu- ja kuluttajavirasto julkisten hankintojen valvojana

Sailab - hankintavartti117.11.2023

Johtava asiantuntija Johanna Kirveskoski

Päivän aiheet

- Hankintojen valvonnan toimenkuva ja puuttumiskeinot
- Ajankohtaista hankintojen valvonnassa
  - Valvonnan vuosi 2023
  - Viraston sidosyksikkö-esitys Sarastia - tapauksessa
  - Vuoden 2023 hallinnollisen ohjauksen päätökset
- Miten olla Kilpailu- ja kuluttajavirastoon yhteydessä

Hankintojen valvonnan toimenkuvasta ja puuttumiskeinoista

KKV julkisten hankintojen valvojana

- KKV valvoo julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön eli hankintalain ja erityisalojen hankintalain noudattamista
- Hankintojen valvonta keskittyy erityisesti laittomiin suorahankintoihin ja muihin karkeasti virheellisiin tai syrjiviin hankintoihin
- Kuka tahansa voi tehdä virastolle toimenpidepyynnön tai antaa vihjeen hankintalain vastaisesta toiminnasta
- Virasto voi ottaa asian selvitettäväkseen myös omasta aloitteestaan
- KKV raportoi valvonnan tuloksista vuosittain

Miten KKV voi puuttua hankintalain vastaiseen menettelyyn?

- Kieltopäätös
- Markkinaoikeusesitys
  - EU-kynnysarvot ylittävä suorahankinta, josta ei ole tehty ilmoitusta
  - Löydettävä 6 kk sopimuksen tekemisestä
  - Seuraamusmaksu ja/tai sopimuksen tehottomuus/lyhentäminen
- Hallinnollinen ohjaus
  - Pääsääntöisesti 2 vuoden aikaraja
  - Esim. kilpailutettu hankinta, kansallinen suorahankinta, muu lieventävä seikka

Ajankohtaista hankintojen valvonnassa

Hankintojen valvonnan vuosi 2023

- Toistaiseksi vuonna 2023 annettu 4 hallinnollisen ohjauksen päätöstä sekä tehty 2 esitystä markkinaoikeudelle
- TEMissä uudelleen valmisteltavana viraston markkinaoikeusesityksen määräaikaa koskeva muutosehdotus → Esitystoimivalta 12 kk + 12 kk

Tuoreimpien markkinaoikeusesitysten taustaa

- ”Sidosyksikköpoikkeus”, hankintalain 15 §:n 1 ja 5 momentit:

- Tätä lakia ei sovelleta hankintaan, jonka hankintayksikkö tekee sidosyksiköltään. Sidosyksiköllä tarkoitetaan hankintayksiköstä muodollisesti erillistä ja päätöksenteon kannalta itsenäistä yksikköä. Lisäksi edellytyksenä on, että hankintayksikkö yksin tai yhdessä muiden hankintayksiköiden kanssa käyttää määräysvaltaa yksikköön samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa.
- Hankintayksiköiden katsotaan yhdessä käyttävän määräysvaltaa sidosyksikköön, jos sidosyksikön toimielimet koostuvat kaikkien hankintayksiköiden edustajista ja hankintayksiköt voivat yhdessä käyttää ratkaisevaa päätösvaltaa sidosyksikön strategisiin tavoitteisiin ja tärkeisiin päätöksiin. Lisäksi edellytyksenä on, että sidosyksikkö toimii määräysvaltaa käyttävien hankintayksiköiden etujen mukaisesti.

Esitys markkinaoikeudelle henkilöstöhallinnon palveluiden suorahankinnasta 23.5.2023

- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue (Vake) hankki Sarastialta henkilöstöhallinnon palvelut kokonaispalveluna järjestelmineen. Hankintasopimukset tehtiin tammikuussa 2023.
- Asia tuli virastossa vireille toimenpidepyynnöllä.
- Hankinnan ennakoitu arvo on n. 9,3 MEUR (alv 0 %).
- Suorahankintaa perusteltiin sidosyksikköpoikkeuksella ja äärimmäisellä kiireellä.
- Hyvinvointialue omistaa 0,04 % Sarastian osakkeista (1500 kpl) eikä hyvinvointialueella ole omaa edustajaa Sarastia Oy:n hallituksessa.
  - Sarastialla on laaja omistuspohja, jossa hyvinvointialue käyttää määräysvaltaa yhtenä omistajana kymmenien muiden julkisyhteisöomistajien kanssa.

Esitys markkinaoikeudelle henkilöstöhallinnon palveluiden suorahankinnasta 23.5.2023

- Osakassopimuksen ja yhtiöjärjestyksen mukaan yhtiön osakkaat pääsevät vaikuttamaan yhtiössä:
  1. Hallituksessa
  2. Nimitysvaliokunnassa
  3. Yhtiökokouksessa
  4. Neuvottelukunnassa
- Virasto on arvioinut hyvinvointialueen todellisia mahdollisuuksia käyttää määräysvaltaa yhtiössä erikseen kunkin päätöksentekoelimen kautta sekä sitä määräysvallan kokonaisuutta, joka muodostuu hyvinvointialueelle kokonaisuudessaan kaikissa päätöksentekoelimissä.
- Viraston arvion mukaan hyvinvointialueen määräysvalta ei riitä täyttämään hankintalain 15 §:n mukaista vaatimusta todellista ja ratkaisevasta määräysvallasta, joka on verrannollinen omiin toimipaikkoihin käytetyn määräysvallan kanssa → Toimijoiden välillä ei sidosyksikkösuhdetta
- Suorahankinta ei viraston arvion mukaan ole ollut hankintapäätöksen olosuhteissa perusteltavissa myöskään hankintalain mukaisella äärimmäisellä ja ennakoimattomalla kiireellä.

Asiassa esitetyt seuraamukset

- Sopimuskauden lyhentäminen 12 kuukauden kuluttua tuomioistuimen antamasta lainvoimaisesta päätöksestä lukien
- Seuraamusmaksu 1000 euroa

Hallinnollisen ohjauksen päätöksiä vuonna 2023

- Alajärven kiviainesten suorahankinnat → **huomautus 21.2.2023**
- Hämeenkyrön kiinteistöhuoltopalvelujen suorahankinnat → **huomautus 9.3.2023**
- Lohjan kaivurikuormaajan suorahankinta → **huomautus 17.3.2023**
- HSY:n venttiilien hankintasopimuksen olennainen muutos (erityisalojen hankinta) → **huomautus 26.10.2023**
- Ks. https://www.kkv.fi/paatokset/kilpailuasiat/hankintojen-valvonta/

Miten lainvastaista menettelyä perustellaan?

- ” Tuli kiire”, vaikka tarpeet olleet tiedossa jo kauan.
- ”Tuli kiire”, koska ennakointi ollut puutteellista.
- ”On vain yksi toimittaja”, vaikka sopivia vaihtoehtoja useampia.
- ”Hankinnat alittavat kynnysarvot”, vaikka on lyhyessä ajassa tehty useita samanlaisia ostoja, joiden yhteisarvo nousee huomattavaksi.
- ”Sopimusta piti muuttaa muuttuneiden olosuhteiden takia ja sopimus mahdollistaa tämän”, vaikka mitään laissa olevaa perustetta muutokseen ei ole ja sopimuksenkaan ehdot muuttamisesta eivät ole täsmällisiä.

Miten olla virastoon yhteydessä?

- Virastolle voi tehdä toimenpidepyynnön tai antaa vihjeen hankintalain vastaisesta menettelystä
- Vihjeen toimittamiseen suosittelemme KKV:n verkkosivuilla olevaa vihjekanavaa, mutta vihjeen voi halutessaan jättää myös puhelimitse asiantuntijoille / tutkimuspäällikölle taikka sähköpostilla osoitteeseen hankintavalvonta@kkv.fi
- Vihjeen voi jättää anonyyminä tai nimellään ja yhteystiedoillaan.
- Vihjeet ovat ehdottoman luottamuksellisia yhteydenottoja, eikä vihjeitä tai tietoa niiden tekijöistä anneta viraston ulkopuolelle, mutta toimenpidepyynnöt, ml. tieto toimenpidepyynnön tekijästä, ovat luonteeltaan julkisia.
- Sekä toimenpidepyyntöä tehdessä, että vihjettä jättäessä kannattaa ottaa huomioon KKV:n priorisointioikeus tarkempaan käsittelyyn otettavien tapausten valikoimisessa → kaikki yhteydenotot virastoon eivät johda täysmittaiseen tutkintaan tai päätökseen asti

Kiitos!

Johanna Kirveskoski

johanna.kirveskoski@kkv.fi
Lintulahdenkuja 2, 00530 Helsinki

Kilpailu- ja kuluttajavirasto